

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЕМІСІЇ Е-ВАЛЮТ
ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ**

Блінов А. В.

головний експерт Національного банку України,
аспірант кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

З початком втілення Промислової революції 4.0 [1] стало можливим використання широкими верстами людства нефіатних валют та інших нетрадиційних активів. Можливими електронні гроші зробили криптографія та цифрові підписи з відкритим ключем. Такий поступ призвів до необхідності регулювання такої діяльності з боку національних урядів.

Серед перших юрисдикцій, де впроваджувалося регулювання електронних грошей, був Гонконг (дозволили видавати картки із збереженою вартістю, але лише ліцензованим банкам). У 2009 р. Європейський союз почав регулювати випуск, стеження та пруденційний нагляд за діяльністю установ електронних грошей, що стало запорукою відповідної Директиви [2].

Цифрова валюта центрального банку (ЦВЦБ) — принципово нова економічна сутність, яка стала можливою на черговій хвилі НТР. Сьогодні ця тема знаходиться в фокусі пильної уваги професійного співтовариства центральних банків та науковців. Згідно з визначенням Міжнародного валютного фонду, ЦВЦБ — цифрова форма існуючих фіатних грошей, яка випущена центральним банком і є законним платіжним засобом [3]. Отже, така валюта має обмінюватись без обмежень на готівкові або безготівкові кошти у співвідношенні 1:1.

Центральні банки розглядають 4 базових типи ЦВЦБ [4] та їхні гібриди:

- перший (найбільш відомий) – по суті цифрова форма готівки, має такі самі властивості: ця цифрова валюта анонімна і на неї не нараховуються відсотки;
- другий – призначена виключно для юридичних осіб і може використовуватись для міжбанківських розрахунків;
- третій – на неї нараховуються відсотки, отже, ця валюта може використовуватись як інструмент монетарної політики;
- четвертий – представляє собою рахунок для фізичної особи, який

відкривається і ведеться центральним банком.

Якщо розглядати ЦВЦБ з точки зору теорії грошей, то це нова форма грошей, відмінна від готівкових і безготівкових коштів. Якщо розглядати з точки зору її позиціонування на ринку платіжних послуг, то цифрову валюту варто розглядати як інноваційний платіжний інструмент.

Сьогодні дослідження щодо ЦВЦБ проводять близько трьох десятків країн. Серед них – Австралія, Велика Британія, Данія, Канада, Китай, Нова Зеландія, Норвегія, ПАР, Таїланд, Уругвай, Швеція, а також Україна. Ті країни, що реалізують пілотні проекти ЦВЦБ, головно переслідують дві цілі:

- зростання фінансової інклюзії,
- зменшення використання готівки. Ще одна ціль, що декларується дослідниками – зменшення операційних витрат на проведення розрахунків – є найменш затребуваною.

У рамках модернізації Системи електронних платежів НБУ і переведення української платіжної інфраструктури на міжнародний стандарт ISO 20022 [5] Національний банк України в 2016–2018 рр. реалізовував пілотний проект можливості випуску власної ЦВЦБ – «електронної гривні» (скорочено – «е-гривня»).

З теорії про діяльність центральних банків відомо, що сучасні електронні гроші можуть існувати в рамках централізованих та децентралізованих систем [6]. Централізовані передбачають контрольну точку грошової маси, тоді як у децентралізованих контроль над пропозицією може надходити з різних джерел або мережі джерел. Децентралізовані системи ще називають вільним банкінгом. Це середовище, у якому відсутнє спеціальне банківське регулювання та регулятори, а до банків застосовується таке ж регулювання, як і до звичайних компаній.

У ході дослідження з'ясувалося, що НБУ також розглянув два альтернативних варіанти верхньорівневих моделей взаємодії учасників: централізовану і децентралізовану (*рис. 1 та 2*). В обіг було випущено обмежену кількість е-гривні (еквівалент 5443 грн), операції з використанням якої тестувались виключно співробітниками Національного банку та учасниками ініціативної групи.

Були успішно протестовані такі операції, як створення користувачами е-гаманців у блокчейн-платформі, поповнення е-гаманців е-гривнею та погашення е-гривні (зворотній обмін на звичайні гривні), P2P-перекази між користувачами, а також торговельні операції: зокрема, е-гривнею можна було поповнити баланс мобільного телефону (мобільний оператор LifeCell) або здійснити благодійний внесок на допомогу воїнам Української армії.

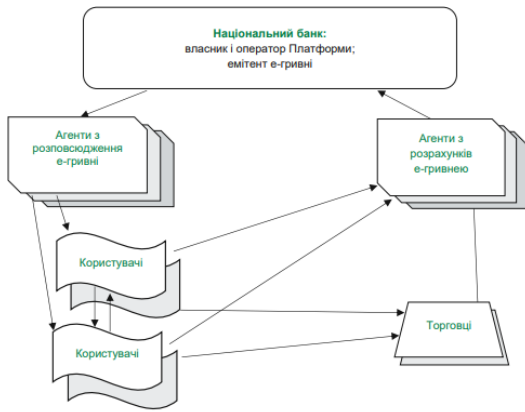

Рис. 1. Централізована модель випуску та обігу е- гривні

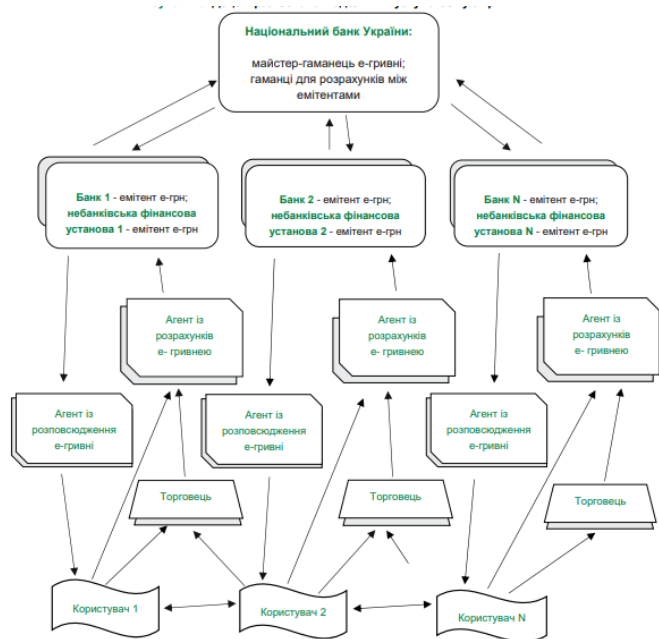

Рис. 2. Децентралізована модель випуску та обігу е- гривні

Джерело: Національний банк України

За підсумками пілотного проекту НБУ сформулював основні висновки [7], акцентуючи на простоту та безпечність, з одного боку, та, з іншого, що запровадження е- гривні вимагатиме інвестицій у платіжні технології й законодавчого регулювання.

Досліджуючи тему, автор прийшов до таких висновків.

1. Питання впровадження доступного, дешевого, захищеного і функціонального інструменту для роздрібних платежів на даний час залишається актуальним для міжнародного ринку платежів. У контексті існуючих потреб цифрова валюта, і зокрема ЦВЦБ, може розглядатись як альтернативний інструмент для здійснення фізичними та юридичними особами миттєвих платежів при розрахунках за рутинними покупками.

2. Якщо вийде створити надійну і швидкодіючу систему верифікації, клірингу і платежів, то питома вага «цифрової» торгівлі товарами і послугами буде зростати. Що більше, це посилюватиме тренд світового господарства на перехід до кешлес-економіки.

3. Створення цифрової валюти центральних банків впливатиме на зниження банківських комісій міжнародних та національних платіжних систем (через зростання конкуренції), що позитивно відіб'ється не тільки на продавцях товарів і послуг, але і знизить витрати покупців.

4. На відміну від запуску альтернативних цифрових проектів запровадження ЦВЦБ не знімає з центральних банків монополії на

емісію грошей. Водночас введення цифрової валюти центрального банку потребуватиме ретельного прописування нюансів законодавства з метою заповнення правових лакун, а також збереження можливостей для розрахунків й збереження активів у інших, більш традиційних (консервативних), формах.

Список використаних джерел:

1. Kagermann H., Lukas W.-D., Wahlster W. (2011), Industrie 4.0: Mit dem Internet der Dinge auf dem Weg zur 4. industriellen Revolution // VDI nachrichten, Ausgabe 13, 1 April 2011.
2. E-Money Directive (2009) – 2009/110/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0110/>.
3. Griffoli T.M., Martinez Peria M.S., Agur I., Ari A., Kiff J., Popescu A., Rochon C. (2018), Casting Light on Central Bank Digital Currencies / IMF Staff Discussion Notice, 12 November 2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-Digital-Currencies-46233/>.
4. Ярова М. (2019) Як і навіщо НБУ впроваджував пілотний проект “е-гривня”, АІН, 26 червня 2019 р. URL: <https://ain.ua/2019/06/26/e-gryvna-nbu/>.
5. Про стандарт ‘Universal financial industry message scheme’. URL: <https://www.iso20022.org/> Включає в себе 8 частин (підстандартів).
6. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. (2006), Гроші та кредит, навчальний посібник, Львів: Новий Світ-2000. 432 с.
7. Аналітична записка за результатами пілотного проекту «е-гривня», Національний банк України, 2019. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96166826/>.